

GYÖR VÁRMEGYE'
FŐ-ISPÁNYAIRÓL

ÉRTEKEZIK

CZECH JÁNOS,
SZAB. 'S KIR. GYÖR VÁROSA'
TANÁTSOSA.

GYÖRBEN,
STREIBIG LEOPOLD' BETŰVEL. 1827.

**Nec quidquam omnium est, quod possit in primordio
sui perfici: sed in omnibus ferme ante est spei ru-
dimentum, quam rei experimentum.**

Luc. Apuleji Florida.

NAGY-MÉLTÓSÁGÚ
VÁ'SONKEŐI GRÓF
ZICHY-FERRARIS
FERENTZ
URNAK,
Ő TSÁSZ. KIR. FELSÉGE' BELSŐ TITKOS
TANÁTSOSÁNAK,
ÉS
ARANY KÜLTÓS HÍVÉNEK, SZ. ISTVÁN
JELES RENDJE' VITÉZÉNEK,
EZEREDES KAPITÁNYNAK,
A' MAGY. NEMES TEST-ŐRZŐ SEREG'
MÁSODIK HADNAGYÁNAK,

ÉS
TEK. N. GYÖR VÁRMEGYE'
FŐ-ISPÁNYÁNAK,

E'
GYENGE MUNKÁJÁT,
AZ MDCCCXXVII. ESZTENDEI
SZ. MIHÁLY HAVA' XVII-dik NAPJÁNAK,

MELLYEN
Ő NAGY-MÉLTÓSÁGA
A' GYÖRI FŐ-ISPÁNYI HIVATALBA
AVATTATOTT,
EMLÉKEZETÉRE
MÉLY TISZTELETTEL
AJÁNlja

A' SZERZŐ.

NAGY-MÉLTÓSÁGU
GRÓF ÉS FŐ-ISPÁNY,
KEGYELMES URAM!

Excellentiadnak díszes méltóságába való emeltetéséből, és ez által a' bölts Igazgatása alá rendeltt Megyével még szorosabbra kötött eggyesüléséből származott szíves öröm, és nagy Érdemeinek hódoló mély tisztelet, a' fő, sőt eggyetleneggy érzemény, melly a' máj jeles napon a' Győriek' szívét egészen ellepi, és ihletésre gyúlasztja. Buzgó vetélkedés tűnik fel mindenütt, e' belső érzést a' tárgy méltóságához illő külső tettekkel kideríteni, mellyek Excellentiadat annak őszinteségéről meggyőzvé, eggyzersmind a' késő maradéknak-is a' valódi érdem'

megtiszteltetésében követésre méltó például szolgáljanak.

Ezen ösztöntől vezettetvén bátorodtam én-is a' mái ünneplés' emlékeztére, e' gyenge munkátskámot készíteni, és Excellentiádnak azon bizodalmas hiedelemben mély alázatossággal ajánlani, hogy azt nem annyira az ajándék' tsekély betsét, mint buzgó igyekezetemet tekintvén, leereszkedő figyelmére méltatni fogja.

A' tárgy, melyet e' végre választottam, mint Győr Vármegye' történeteinek egyik jeles szakasza, magában olly

nevezetes , hogy ajánlás nélkül-is kinek-kinek, a' ki szülőtte-földjének esméretében gyönyörködik , részvételét és helybenhagyását minden bizonynyal el fogja nyerni. Neveli még inkább ezen fontosságot a' mái ünnep , mellyet méltóbban meg nem ülhetünk, mintha Megyénk' boldog jövődjén való örvendezésünk méltó kifejezése mellett, egynéhány pillantatokat azon derek férfiak' emlékezetének-is szentelünk , kik Megyénk' kormányát a' legkétségesebb időkben-is böltseséggel vezetvén , múlhatatlan hálánkra méltán számat tarthatnak. Sőt Excellentiádra

nézve-is szív-emelő érzemény lehet, magát olly híres férjfiak sorához tsatolva, és minteggy velek eggyesülve látni, 's azoknak magasztalásában azon jutalmat sejdíteni, mellyet a' jelen korral egyenlően érző késő maradék önnön fényes érdemeinek-is valaha osztogatni fog.

Mint jártam légyen pedig el ezen Értékezésem' kidolgozásában, azt megbírálni Excellentiádon és az érdemes Közönségen fog állani. Igyekeztem legalább minden gyenge tehetségemtől kitelhető erővel feltett tzelomat elérni, és annál fogva szabad, ha nem tellyes meg-

elégedést-is, de legalább kedvezést reménylenem; kivált ha tekintetbe vétetődik, melly nehéz legyen a' segéd-eszközöknek olly nagy szűke miatt, melly, ki hinné? itt helyben magát leginkább éreztetni, valamit tsak távolról-is a' tökéleteshez közelíthetőt elő állítani. Erre szert tehetvén, azon fellyül, hogy boldogságom tetézve leend, neki bátorodottabbnak-is fogom magamat érezni, Megyénk' és Városunk' viszontagságainak bővebb esmértetését tárgyozó, és már nagy részben elkészített munkáimnak folytatására és idővel a' tudós Világ elejbe való ter-

jesztésére. — Az Egek' Ura őrizze és
hoszszabítsa EXCELLENTIÁDNAK bol-
dog reményekkel tellyes drága Életét, ezt
kivánja sok számtalanokkal

EXCELLENTIÁDNAK

Győr, Sz. Mihály hava 17-kén

1827.

alázatos szolgája,

Czech János.

Előbb, mint sem ezen Értekezésünk' tárgyába, t. i. Megyénk' Fő-Ispányainak előszámlálásába és életök rajzolatjába botsátkoznánk, szükséges léssen magával, Megyénk' hajdani állapotjával, úgy szinte a' fő-ispányi hivatal' eredetével és tehetsége' körével, mind közönségesen, mind tulajdonképen Győr Vármegyére nézve-is, valamennyire megesmérkednünk.

Győr Vármegye, a' többi Magyar-Országgi Megyékkel együtt, eredetét köszöni Sz. István Királynak; nevezetét pedig vette a' kebelében fekvő Győri várról. Maga a' Győr névnek szármozása eránt különbözök a' vélekedések; mellyeknek mindnyájoknak előadatása és megfontolása ezen könyvetskének szűk határait fellyül-halladván, tsupán tsak a' következő kettőt, mint legtermészetesebbet, és a' hihetőséghez leginkább közelítőt vehetjük itten fel. Az egyik szerént ezen név a' tót törzsök szóból Gor, melly dombot, vagy magos helyet

jelent, alkottatott volna; 1) a' mi valóban meg nem vethető, minthogy a' Győri Várnak, az öszve ömledező Duna és Rábába nyuló fokon való fekvéséhez igen alkalmaztatható: egyéb eránt pedig mivel még most-is fent-áll ezen gyökér szónak nyoma, eggy a' Győr városi hártárban fekvő rét nevében, melly Góré rétnak mondatik; ehez járulván még azon környüállás-is, hogy a' hazánkban több 2) ezen nevet viselő helyek találatnak, a' mi arra látszatik mutatni, hogy a' Győr szó valójában vagy tót, vagy a' mi igen-is könnyen lehet, elavúltt magyar helybéli tulajdonságot jelentő szó volt. A' másik vélemény szerént, a' vár és az egész Megye, a' régi Geur, Jeur vagy Győr nemzetiség után neveztetett volna el, melly több rendbéli Oklevelek utmutatásához képest a' hajdan korban igen hatalmas volt ezen a' vidéken. 3)

---

1) Enessei Antiqu. et Memorab. Comitatus Jaur. 6.lapj.

2) Diós-Győr, Szolga-Győr, Borsos-Győr, Felső-Győr, Kis-Győr, Győr-Vár, Győr-fiszeg és még többek.

3) Ezt látszatik Kéza Simon Kronikájának következő előadása-is támogatni: „habet etiam (Scyticum

Kiterjedésére és határaitra nézve, több változások alá volt vetve Győr Vármegye. Úgy tudjuk régi Oklevelekből, hogy a' Nováki Puszta, melly most Moson Vármegyéhez; 1) Vanyola, melly most Veszprémhez; 2) és Alpár és Böös helységek, 3) mellyek most Pozson Vármegyéhez tartoznak, annak előtte Győr Vármegyében feküdtek légyen; ellenben bizonyos az-is, hogy ezen Megye Dél felől an-

Regnum“) 108 provincias, propter centum et octo progenies pag. 35. edit. Horányianae.

- 1) 1210 Andreas II Terram Novac a Castro Geuriensi subtrahit et Poth Palatino, Comiti Mosoniensi donat. Rajtsányi Ádám Jegyzéseiben.
- 2) Litterae sententiales Matthiae Regis de a. 1472 in facto impetitionis Sigismundi Grof de Bozin; per fratres Pok, quoad. Vanyola et Sebes in Comitatu Jaur; melly Irománynak hiteles Másolatja Gyűjteményemben találtatik.
- 3) Erzsébet Királyné V. István Özvegye által 1273-dik Esztendőben Lotárdnak Omodé fiának adott leveleiben ezen kifejezés foglaltatik: quasdam terras Böös et Alpár vocatas in Comit. Jauriensi existentes et jurisdictioni reginali pertinentes contulisse. Kornides kézírásai 7-dik Részének 336. lapján, a' Nemzeti Museumban.

nak előtte szűkebb határookra volt szorítva; mert a' melly részei ezen oldalról Veszprém Vármegyével szomszédosok, azok régenten Zolga - Geur, vagy Győr Vármegyéhez tartoztak, és tsak ennek, mint hihető, a' 13-dik Század végével történt megszüntetése után kaptsóltattak Győr Vármegyéhez.

A' 16-dik és 17-dik Században pedig sok ideig a' Rába vizénél tovább nem terjedett e' Vármegye, minthogy annak ezen folyóvízen túl fekvő része a' Törököknek hódolt, kik 1594. Esztendőben Győr Várát-is, ezen védbástyáját a' Kereszténységnek, jármok alá kerítvén, egész három esztendeig végképen véget vetettek a' Vármegyének, abból némelly más Vármegyéknek hozzáhúzásával egykülönös Szandzsákságot állítván-fel, mellynek Győr volt a' főhelye. Eggy illy példáját a' Vármegye eldaraboltatásának mutathatják az ujjabb idők-is, a' midőn t. i. ezen vidéknek az 1809-dik Esztendőben a' Frantziák által történt elfoglalásakor, a' fegyver-nyugvás kötés szerént eggy úgynevezett Demarcationalis linea húzattatván, az azon kívül eső Pusztai és Sokoró-allyai Járás a' miéinknek megmaradott, és a' Frantziáknak

egész itt lételek ideje alatt egy különös, Sz. Mártonban öszve ülő kormányszéktől függött; a' lineán belől lévő, és a' Frantziáktól sanyargattatott Tóközi Járás pedig a' Várossal együtt, a' Frantziák által fel-állítatott Municipalitás, vagy Elegyes-Választmány által igazgattatott.

De a' helységek-is sokféle változásokon mentek keresztül, némelleyek t. i., mellyeknek hajdani lételéről több rendbéli Irományok bizonyosságot tesznek, a' föld színéről egészszen eltűnván, vagy tsupa pusztákká válván; másoknak pedig egykori nevei az idő lefolyta alatt másra változtatódván-által. — Az előbbeni sorsra jutottak a' többek közül a' következők valaha nevezetes helyek: Pok vagy Puk, a' hires Poki familiáé Téthez közel 1); Merena, Szent-Vid és Sz. Mihály nem meszsze Győr Városa határától; 2) Malomsok a'

---

1) Terra Villae Téth commetanea Terrae Villae Pok IV-dik Béla Királynak 1263-iki Oklevelében, mellyel Moritz és Mark Grófoknak a' Mórithidai Klastromnak tett ajándékát megerősíti.

2) Reambulatio metalis per Capituli Budensis et Regium hominem pro parte Uriæ Abbatis Montis Panno-

Duna mellett, valaha Győr Városa tulajdona; 1) Uthal, Homorod, Bod, Mosty, Vizaz, mind azon hires Poki familia jószágai; Sebes, Korontzó mellett. 2) 's a' t. Tsupán tsak az elnevezésben szenvedtek változtatást, Urigany most Sz. Iván, 3) Pitsord most Pataháza, 4) Félkert most Megyer, 5) Rába most Sövényháza, Alsók, most Szent-Márton, 6) és mások.

---

niae ad mandatum Andreae II. Regis 1222 suscepta, et in Processu inter Conventum S. Martini et Civitatem Jaurinensem anno 1698 ventilato producta.

- 1) V-dik Istvánnak 1271-dik esztendőben a' Győriek' Szabadságáról adott, és mássában a' Városi Levél Tárbán találtató Levele szerént.
- 2) Több rendbéli Irományok szerént, mellyek kezeimnél vagynak.
- 3) Szinte a' fenntebbi 1222-iki Reambulatióban.
- 4) A' Győri Káptalanban találtató több rendbéli Irományok bizonyítása szerént.
- 5) Reambulatio metalis anno 1348 inter Nyúl et territorium Benedicti dicti Varju de Megyer peracta Kornides Kézirataiban.
- 6) A' Sz. Mártoni, másképp Alsoki Biró, és Eskütteknek az 1497-dik esztendei Junius 9-dikén hozott Itéletök szerént, mellynek hiteles Mássá Okleveles Gyűjteményemben találtatik.

Vármegyénk¹⁾ elhunyt jelességei közé méltán számláltathatnak azon sok várak-is, mellyekkel az elő-időben ditsekedett, millyenek voltak Győrön és Sz. Mártonon kívül Hedervár, 1) Ráró, 2) Patona 3) Tarisznyavár, Furkó vár, Sz. András Vára, mind a' három Győr Városa határához közel, Pok, Szarkavár, Lesvár, Világosvár 4) és még többek; nem különben több rendbéli Klastromok-is, mint a' Praemontstratensiseké Mórithidán, mellyet Mórítz és Márkus Grofok sok szép jószágokkal gazdagítottak 5); — egy másik Pokon, melly a' híres Poki familia' némelly tagjainak

-
- 1) A' Bétsi képes Kronika szerint Schwandtnernál. SS. Rer. Hung. 1 Köt. 86. lap. XI. Rész.
  - 2) III. András 1293-ki levele szerint, mellyben Osth Vitál a' Rárói Várnak Fridrik Austriai Hertzegtől való visszafoglalásakor tett érdemeiért, Garu nevezetű Jószággal megajándékoztatik. Lehotzky II. Rész 264. lap.
  - 3) Az 1640-ki Ország Gyűlés Decretumának 50-dik tzikelyénél fogva.
  - 4) Mind ezeknek emlékezete most-is fent vagon a' Traditióban.
  - 5) Béla Királynak említett 1263-iki levele szerint.

adakozásaiból állott-fel, 1) a' Zerpheli, 2) mellynek fekvése a' régiség homályával el vagon borítva, és több más Klastromok Győr Városában, mellyeknek emlékezete még tsak a' régi Oklevelekben él, mint a' Dominikanusoké és a' Sz. János Vitézeké.

Mind ezen szomorú veszteségeknek kútfeje nem egyéb, mint azon példa nélkül való viszonytagságok, mellyek az elöidőben minduntalan érték ezen vidéket és tsak nem a' végső elpusztulásra juttatták. Hány vérengző tsaták estek Győr Vármegye térségein, hányszor ütöttek abba'bé és dúlták azt fel majd a' Német Tsászárok a' Magyar Monarchia első századjában, majd az Austriai Hertzegek, és Ottokár a' Tsehek Királya; Árpád nemzetsége dühös ellensége; melly szörnyű pusztításoknak nem mentek abban végére a' Tatárok és későbbben a' Tö-

-
- 1) A' Győri Káptalannak 1271-ki Bizonyosság levelében ez foglaltatik: *constitutis coram nobis — — fratre Sebastiano Praeposito de Puk cum fratre suo Marco pro se et Conventu suo 's a' t.*
- 2) V. István Királynak a' Győriek szabadságáról szóló levele tészen erről említést.

rökök, kik annak nagyobb részén egy egész Századnál tovább uralkodtak? Melly gyászos tsapásokat nem ejtettek végtére Győr tájján a' belső villongások? Valójában tsak az Isten' különös kegyességének lehet tulajdonítani, hogy a' sorsnak ezen felette kemény sujtásai mellett Vármegyénk megint olly hamar nem tsak feléledhetett, hanem még előbbi állapotjánál sokkal virágzóbbra - is léphetett.

2.

Győr Vármegye lakossai között a' régi időkben-is mindég a' Magyarok voltak legnagyobb számmal ; találtattak mindazonáltal abban más nemzetbéliek - is, mint Németek, de nagyon kevesen, és Bissenusok, kik még, Zoltán Vezér idejében Magyar Országba költözködvén, az Ország napnyugotti határaitra, mint azoknak Örjei a' Németek ellen, Moson, Sopron és Győr Vármegyébe helyheztettek. 1) Győr Vármegyében leg-inkább a' Rábához közel tele-

---

1) Béla Király névtelen Irójának 57-dik Része szerint.

pedtek-meg, a' hol jeles szabadságaik szerént különös fő-bírák által igazgattván, több helységeket, mellyek közül Tét a' legnevezetesebb vala, állítottak fel. 1) Idő jártával mindazonáltal a' szomszéd Magyarokkal vegyülvén, magok-is mind megmagyarosodtak, úgy hogy már a' XIV. Században emlékezetök, mint különös nemzetnek megszűnt. 2) A' mi egyébiránt a' Vármege hájdani lakosai számát illeti, arról ugyan bizonyost állítani nem lehet, hogy ha mindazonáltal meggondoljuk, hogy a' melly helységek most találhatók, azok már az előidőben-is fen állottak; ellenben sok más akkor nevezetes helyek egészen elpusztultak; továbbá

-
- 1) „Terra Tét, Terra Bissenorum.“ Litterae Stephani V. d. a 1270. Cal. Julii. Bezíról-is az állítatik hogy mind eredetét, mind nevét a' Bissenusoknak köszönné; nem volt mindazonáltal alkalmatosságom az erről bizonyoságot tévő levelekét megtekinteni.
- 2) Horváth István Ur véleménye szerént Szeretsen vagy Ismaélita szállók-is laktak volna Győr Vármegejében, jelesen az általak felállított és nevek szerint el-is nevezett Szeretsen faluban. Pest Szab. 's Kir. Városnak régi Ofen német nevérol 23-dik lapon az 52-dik jegyzésben.

hogy hány, meg hány ezer emberek a' Tatórok, Tsehek, és Törökök bérohanásaikkor vagy megöldököltettek, vagy örök rabszolgaságra hartzoltattak légyen, akkor éppen nem kételkedhetünk arról, hogy az akkori népesség ha nem fellyül halladta-is, de leg-alább igen közel érte légyen a' mostanit.

Polgári szabadságaik, szerént felosztattak a' Megye lakosai nemesekre, nemtelenekre és szolgákra. A' nemesek közül némellyek voltak, a' kik még azon 108 nemzetségektől, mellyek Árpáddal Magyar Országba jöttek vala, vették származásokat, és a' régi Oklevelekben ezen szó által „de genere“ különböztetnek más közönséges nemesektől. Illyenek voltak a' Geur vagy Jeur 1) a' Koplón vagy Cuplin 2) Opour 3)

-
- 1) „Pancratius de genere Geur homo Regius“ IV. Lászlónak a' Balonyiaknak 1284. esztendőben adott adomány levelében.
  - 2) „Annis filia Rubini de genere Cuplin vidua Nicolai de Babuna donat praedium suum genero suo Luce de Pok“ a' Győri Káptalan 1268-iki bizonyság levelében.
  - 3) „Syke de genere Opour.“ Erzsébet Királynénak fentebb említett 1273-ki oklevelében.

és Pok vagy Puk ¹⁾ nemzetség ivadécai. Ezen hazabélieken kívül voltak még jövevény nemzetségek-is, mint p. o. a' hires Heder nemzetség, melly Geyza Vezér alatt Magyar Országba költözött, és Győr mellett lévő szigettel, mellyben még most-is fen áll az általok épített vár, megajándékoztatott. Volfgar és Hedrik német vitézektől vette eredetét, és Buzád nemzetsége, mellynek egyik tagja Fő-Iszányhi hivatalt-is viselt a' Vármegyében. Király vitézeinek (servientes Regis) neveztettek azon Nemesek, kik annak előtte vár-vitézek lévén a' Királyok által különös érdemeikért jószágokkal együtt a' Vár szolgálatja alól fel voltak szabadítva; ezek után következtek a' Vár vitézei (milites Castri, castrenses) mindnyájan szabad eredetűek, kik közül az elő-kelőbbek vár Jobbágyainak (Jobagiones Castri) mondattak; és a' várok ótalma alatt lakozó Szabadosok vagy Polgárok: végtére a' Vár köznépe (populus Castrensis) és a' többi nemesség' alatt-valóji

---

1) „Magister Thomas de genere Puk.“ V. István Király 1270-ki levele szerint, mellynek másolatja gyűjteményemben található.

mindnyájan meghatározott szolgaságúak. Ezek közül a' Király vagy Királyné jószágain tartózkodók udvari szolgálatokra fordítottak, millyenek voltak azon falunak lakosai, melly Győr Városának V. István által történt felszabadítása előtt, a' Királyi Udvarnokok szállásának (mansio Tavernicorum Regalium) nevezetett, azon alkalommal mindazonáltal a' Vároossal öszve olvasztatott; 1) azok pedig, a' kik a' vár telkein (terrae Castri) laktak, a' várhoz tartoztak külömbféle szolgálatokkal, mint p. o. az Étsi, Ságghi, Nyúli és Tárkányi, Baráti, Szőlös-Megyeri, Nagy-Megyeri és Győri szőlőmívelők (vinitores Regis) 2) kik a' Fő-Pohárnok-Mesternek voltak alája vetve; a' királyi kúlsárok (Clavigeri) szinte Tárkányon, és Szőlös-Megyeriben, különös Kúlsár-Mester (Magister Clavigerorum Regalium) igazgatása alatt, 3) és

-
- 1) V. István Királynak 1271-ben a' Győriek szabadságáról adott levele szerént.
  - 2) IV. Béla Királynak a' Turótzai Prépostság részére 1252-dik esztendőben adott adomány levelében. Kornides kéziratának IV kötetjében a' 399-dik lapon.
  - 3) Miklós Nádor Ispánnak 1362-dik esztendőben Május 11-dikén Győr és Komárom Vármegye nemes-

a' Buchariusok Gyarmaton, kiknek szinte különös Ispányok 1) volt (Comes Buchariorum).

3.

A' fő hatalom a' Vármegyéknek mind polgári, mind hadi dolgaikban a' Fő-Ispányoké (Comites Parochiani) volt, kiknek felállítása hazánkban egykorú magával a' Vármegyék intézetével. Volt azon kívül még minden Vármegyében egy Al-Ispány (Curialis Comes), a' ki az igazság kiszolgáltatásában részesült magával a' Fő-Ispánnyal; nemkülömben más Tisztviselők-is, kik a' Várnép külömbféle osztályait igazgatták, mint p.o. nálunk a' Várnagy, (Castellanus) a' Buchariusok Fő-Birája (Comes), a' Kúlsárok Mestere, (Magister Clavigerorum) a' Mórithidai-Bán, a' Rába körül lakozó Bissenusok fő-bi-

---

ségének Gyűlésében hozott ítélete, ugyan azon kéziratoknak szinte IV. Kötetének 127-ik lapján.

- 1) „Villa Gyarmath Buchariorum regis,“ a' Győri Káptalannak 1268-iki levelében az én okleveles gyűjteményemben. Értetődnek pedig ezen nevezet alatt vagy favágók, vagy mészárosok (lignicidae carni-fices etiam fossores) Du Cange Glossariuma szerint.

rája és még többek. A' melly per a' nevezett Vármegye birái által el nem intéztethetett, annak a' tüzes-vas és forró-víz próbája által el kellett határozodnia. Egy olyan Győr Vármegyebéli emberek között forgó és erre a' próbára eresztett per, mellynek emlékezetét a' régi Nagy-Várad Lajstrom (Registrum Varadiense) 1) fentartotta, a' következő: Nixa vagy Mixa (Misca) Néma nevezetű paraszt ember, Budeu egy másik szinte Néma nevezetű falu lakosát, tolvajsággal vádolta Miklós Győri Fő-Ispány előtt, kinek Pristaldusa volt egy bizonyos Gergely Győr Városából; melly állapotnak a' Fő-Ispány által a' tüzes-vas és forró-víz próbára történt eresztése után Nagy Váradra indultak a' felek, a' hol Budeu vitte ugyan a' vasat, de minekelötte felöldoztatott volna, elszökött. A' másik modja a' perek elválasztásának volt a' bajvívás, mellynek egyik a' Vármegyénkben magát eloadott példája a' következő: Hedervári Hektor és Márton nevű fő-emberek között, egy Győrhöz közel, a' Dunában lévő halászó-hely eránt per támadott, mellyet II. And-

---

1) Ritus explor. verit. in Belii Adparat ad Hist. Hung.

rás Király úgy igazított-el, hogy mind a' két fél egymással egy szál kardra kelne, 's a' ki a' másikat meggyőzné, azé lenne a' halászó-hely; vagy ha magok vívni nem akarnának, állítson mindenik maga helyett egy bajvivót. Mellynek-is következésében, mind a' két rész bajnokja a' Király és Ország Nagyai előtt a' tsata-piartz-ra kiállván, mindjárt az első tsapásra Hektor bajnokja elhányta magától minden fegyvereit és elillant, a' miért-is Hektor részére egész háznépével örök szolgaságra kárhoztattatott. Még egyszer megengedetődött ugyan mind a' két résznek a' bajvívás, de akkor Hektor bajnokja meggyőzöttetvén a' halászó-hely-is egészen elítéltett tőle. 1)

A' Királyok-is sok ízben öszve járták az Országot az igazság kiszolgáltatása végett, úgy tudjuk különösen IV. Béla Királyról, hogy az 1244-dik esztendőben 23-dik Mártiusban (10. Cal. April.) Győrött lévén, ott Itélő-széket tartott, és nevezetesen a' többek között László Nádor-Ispánynak némelly Királyi Udvarnokoknak, bizonyos Márton és Bartalos Genchi lakók ellen,

---

1) Bél Notitia Reg. Hung. III. köt. 97. lap.

ezek által elkövetett rablásokért tett panaszszokra szinte Győrött hozott végső Itéletét, a' maga levelével-is megerősítette. 1) Idő jártával a' nép tsinosodása előre leptével, a' törvénykezés formája-is mind inkább tökéletesebbedvén, hazánkban-is az Ordáliák helyett dívatba jöttek a' Nádor-Ispányi Itélő-székek, és a' Vármegyék Köz-Gyűlései, mellyek szinte a' Nádor-Ispány vagy Ország-birája, némellykor maga a' Király előlülése alatt, és pedig az 1298-ki Pesti Ország Gyűlés rendszabásához képest, a' Városokhoz közel a' szabad mezőn szoktak tartatni. Győr Vármegye mint a' kisebb Megyék közé való Gyűléseit közönségesen a' Komárom Vármegyei Nemességgel együtt, vagy Győr vagy Tata mellett szokta tartani, és pedig Győrnél hihetőképén azon a' Tsanaki helység határjában a' Város megye menttéhez közel még most-is látható dombotskán, melly mindekkoráig Király-székének nevezetik. Ollyatén Gyűlések, mellyeknek nyomára még eddig jöhettem, voltak a' következők:

-
- 1) A' Győri Káptalannak hiteles másolatja szerint, a' Nemzeti Museumban találtató Transumta Diplomatum tzimű kéziratban in folio.

1351-dik Esztendőben Május 11-dikén (Feria 2-da post quindenam S. Georgii Martyris) öszve gyülekezett az egyesült Győri és Komáromi Nemesség Győr mellett, Konth Miklós Nádor-Ispány alatt; a' hol többek között György Bakonybéli Apátornak, bizonyos Nagy Pál (Paulus Magnus) a' Királyi Kultsárok Mesterével való állapotja bíraltatott meg. 1)

1375. és 1386-dik esztendő között Gara Miklós Nádor-Ispány tartott egy Köz - Gyűlést szinte Győr Városa mellett, mellyben István Sz. Mártonyi Apátornak és Poki Miklós és Jánosnak egymás között' fenforgó egyenetlenségök eránt tétetett elhatározás. 2)

1392-dik esztendőben Sz. Mihály hava 27-dikén (feria 2-da ante Festum S. Michaelis) megint Gyűlést tartott a' Győr Vármegyei Nemességgel az akkori Nádor-Ispány Ilsvay Leu-

---

1) Miklós Nádor-Ispánynak e' dologban adott levele a' Nemzeti Museumban lévő Kornides féle kéziratok IV. kötetének 127. lapján található.

2) Erre hivatkozik egy másik az említett felek között később kötetett egyesség levél, az én Gyűjteményemben, mellyen mindazonáltal az esztendőszám már nem olvasható.

stach, mellynek alkalmával a' Lébenyi Apátur György ellentmondást tett János Mester' Simon fia ellen, Rába nevű, (most Sövényház) kibérlett jószág vissza tartóztatása miatt. 1)

1419-dik esztendei 24-dik Májusban tartatódott Győr és Komárom Vármegye Nemességének köz-Gyűlése Ifj. Gara Miklós Nádor-Isipány előlülése alatt Tata Mező-városának szomszédságában: mint ezt bizonyítja annak levele némelly Tanúknak Lajos Tatai Apátur részére történt vallattatásáról. 2)

Még-is 1429-ik esztendőben Junius 9-dikén (Feria 2. prox. ante Fest. Barnabae,) tartatott az említett két Vármegye NemesKözönségének Gyűlése Tata mellett, mellynek maga Zsigmond Király volt az előlülője. Ezen alkalommal előfordult a' Sz. Mártoni Apáturságnak, és János Mester, és Simon, Moritzhidai Bán fiainak hátaik. eránt való peres állapotjok-is, melly mindazonáltal itt el nem végeztetődhetvén, az Ország' Itélő-Székére utasítatott. 3)

---

1) Katona Hist. critica XI. kötet 361. lap.

2) Kornides kéziratának 7-dik kötet' 57. lapján.

3) Kornides kéziratának 2-dik kötetjének 405-dik és következő lapjain.

Későbbben a' bujdosó Itélő Székek-is kimúl-
 ván és állandó kormányzó és Itélő-Székek állí-
 tatván-fel a' Vármegyékben, Győr Vármegye-is
 Győrött különös erre készült épületben kezdet-
 te tartani Gyűléseit. Ezen épület legrégibb hely-
 heztetése nem tudatik; hiteles közlésből mind-
 azonáltal az jött értésemre, hogy a' Vármegye'
 Gyűlései sok ideig a' Vár hajdani vigyázó tor-
 nyában tartattak légyen, míglen a' múlt Század'
 első Tizedjeiben a' Vármegye előbbeni háza
 Gróf Zichy Pétertől megszereztetett volna;
 mellynek a' hajdani Barátok Klastromával tör-
 tént feltseréltetése és az utóbbinak nagy köl-
 tségekkel szép izlésű épületre való átalválto-
 tatása úgy-is tudva vagyon, és tehát ismétélést
 nem kíván.

4.

A' Fő-Ispányoknak, mint a' Vármegyéknek
 maga a' Király által kineveztetett fő-igazgatói-
 nak, különös jövedelmek-is voltak rendelve, mel-
 lyek a' mi Vármegyénkre nézve, régi Okleve-
 lek útmutatása szerint a' következőkből ál-

lottak. A' Vár' népe (populus Castri) által a' Királynak a' maga természetményéből adni szokott fele részből egy harmad rész jutott a' Fő-Ispánnak; ezen tartozás mindazonáltal IV. Béla Király rendelkezéséből, a' Nyúli, Étsi és Ságbi hegybéli lakosok által minden szállástól (mansio) adandó 20 Bolgár kilával váltatthatott-meg, 1) ezen fellyül pedig a' dézmálásnál a' Vár Jobbágya minden szállástól a' Fő-Ispány számára két pénzt vett-meg. Győr Városa lakosai-is minkeelőtte V. Istvántól megnyerték volna szabadságaikat, minden szállástól (mansio) Terragium név alatt egy fél fertót fizettek a' Fő-Ispánnak, azon kívül pedig járt néki a' Szombatnapon tartatni szokott vásárokbán szedett hely-pénz-is, (Tributum fori) 2) és a' Győri és Abdai Királyi vám (Tributum regale) hasonfelének egy

-
- 1) IV. Béla Királynak 1240. Esztendőbe 25. Aprilisban (7. Calend. Maj.) az Echi, Nyúli, Sági és Cyrián falubéli lakosoknak adott és Károly Robert által 1318. Esztendőbe 3. August. (3. Nonas Augusti) megerősített levele. Kornides kéziratai IV. kötetj. 126. lapján.
- 2) V. Istvánnak 1271. Esztendőben a' Győriek szabadságáról adott levele szerént.

harmad része. 1) Erre nézve V. István Király 1270-ik esztendőben Bitskén költt Levelében különös sinor-mértéket-is szabott, melly szerént minden Magyar-Országba jövő, vagy innét kimenő német szekértől, úgy szinte a' hajóktól, a' mellyeken vitt portékák-is kotsi teher gyanánt vétetődtek-fel, két pénz, egy magyar kotsitól egy pénz; két Ökörtől, mellyeket a' Németek kihajtottak az Országból egy pénz, hogy ha pedig magok a' Magyarok hajtották azokat, akkor csak 4 ökörtől egy pénz; egy hordó méztől egy font; végre egy szekér sótól egy fél kő járt a' Fő-Ispánynak. Örökösödött-is a' Fő-Ispány a' magva szakadás esetében a' vár emberei után; ugyan-is ha valamellyik vár-ember meghalálozott, sem fiút, sem testvért maga után nem hagyván, akkor vagyonának fele része háromlott a' Fő-Ispányra, másik fele maradván feleségének és leányainak; hogy ha pedig semmi maradéka sem volt, akkor vagyonának két harmada a' Fő-Ispányra, egy harma-

---

1) IV. Bélának 1254-ben Junius 28-dik (4. Calend. Julii) költt levele szerént, mellyel a' Pilizsi Klastrom jusait megerősíti.

da pedig a' magva-szakadt feleségére szokott szállani 1). Erössen meg volt egyéberánt hagyva a' Fő-Ispánynak, hogy ezen járandóságnál többet a' Vár emberein meg ne végyen, azoktól szokatlan színek alatt semmit ki ne zsaroljon, őket kiki ellen oltalmazza, és az igazságot híven kiszolgáltassa; ellenkező esetre büntetésül lévén néki téve hivatalának és a' királyi kegyelemnek elvesztése.

5.

Megesmervén tehát ezekből a' Fő-Ispányok hatalom-körét, foglalatosságait és jövedelmeiket, általmehetünk már most azoknak név szerént való előszámlálására. Szükséges lészen mindazonáltal itt előre-is jelenten azt, hogy az adandó lajstromban, kiváltképen annak a' régiebb időkről szólló részében, nem tsekély hézagokra fogunk akadni, mellyek az által, hogy az okle-

---

1) IV. Bela Királynak az Échiek, és más Sokoró-allyabéliek számára 1240-ben adott, és már fent érintett levele szerént.

velekben nagyon ritkán említetnek a' Győr Vármegyei Fő-Ispányok, okoztatván, alig ha mindig kitöltetlen nem fognak maradni.

A' Vármegyénk' Fő-Ispányságát viselő személyekre nézve a' következő három fő-változás adta magát elő. A' Magyar Királyi Országzás kezdetétől fogva egész a' 15-ik Század végéig mindig világi karbéliek nevezettek-ki ezen hivatalra ; innét vagy a' 16-ik Század elejétől számlálván pedig általszállott az a' Győri Püspökökre, kiknél-is két és egy fél Századnál tovább maradt; míglen az, az 1780-ik esztendőben megént világi kezekre esett volna. E' szerént tehát lajstromunk-is három Osztályra szakadván imigy következik :

E l s ő I d ő - O s z t á l y .

Világi Fő-Ispányok az 1001. Esztendőől fogva a' 15-dik Század végéig.

1. VOLFGER, Homburgi Gróf a' H e d e r nemzetség' ősse, Sz. István Király alatt Győr Vármegyei Fő-Ispány volt Enessei szerént. *Antiquit. et memor. Comitatus Jaur. p. 50.*

2. GYÖRGY, ugyan Enessei szerént említett Értekezésének 51. lapján, II Bela Királynak 1137-dik esztendőben, a' Sz. Mártoni Klastromnak adott levelében említetik.

3. DAMIAN, 1188-dik esztendőre tétetik L e h o t z k y által, *Stemmatographiája* 1-ső könyvének 126-dik lapján.

4. KORNEL, 1192-dik esztendőben viselte volna ezen hivatalt, ugyan L e h o t z k y könyvének említett helye szerént.

5. MÁRTON, Enessei bizonyítása szerént említetik II András Királynak a' Garánmelléki Apáturság' részére 1209-dik esztendőben adott levelében.

6. MIKLÓS; ennek emlékezete fentartatott a' Budai Sz. Egyház határainak megújításáról

az 1212-dik esztendőben költt levélben, *Enesei Memorab.* 51-dik lap; és II. András Királynak 1223-dik esztendőben költt levelében, (*Chrys. Novák Vindiciae Diplom. S. Stephani* a' 13. lapon, (a) betű alatt lévő jegyzésben), mellyben ezen Miklós, mint Elölülője említetik azon Törvény-Széknek, melly a' Sz. Mártoni Apátornak némelly Pozsoni Polgárok ellen *Salla* nevű földnek elfoglalása miatt támasztott ügyét elintézte; előjön továbbá a' „*Ritus explorandae Veritatis*“ czimű könyvetskében is, mellynek XIX-dik cikkelye *Nixa* és *Budeu* embereknek ő általa megbírált perekről szól; egyszerűsmind *Gertrud Királyné Fő-Udvarnok-Mestere*, és igen kedves embere volt.

7. **JULA**, Rátolt testvére és II. András Király-Fő-Udvarnok-Mestere, 1221-dik esztendőben; az említett Királynak azon esztendőben költt levele szerint *Kornides Kéziratai* 5-dik részének 53-dik lapján.

8. **HEDRIK**, a' híres *Hedervári Nemzetségből*, Fő-Ispány volt 1223-dik esztendőtől fogva 1231-dikig, András Király 1223-iki oklevelé szerint az említett Kéziratok 5-dik részének 60-dik lapján.

9. SIMON, 1232-ben viselte a' Fő-Ispánságot; nagy értelmű férjű volt, kit II. András Király igen kedvelt, és azért 1232-dik esztendőben Di enes Nádor-Ispánnal és Rembald Fő-Pappal IX. Gergely Pápához Romába is küldött, a' Szentegyházból lett kiátkozás alól való felmentés végett, mellyet Robert Esztergami Érsek a' Királyra és Országra kimondott vala; a' honnét mindazonáltal a' követséggel tzielja elérése nélkül tért - vissza.

10. BUZÁD * 1) 1237-ben Fő-Ispánya volt Győr Vármegyének, R a j t s á n y i Ádám Jegyzetei szerint, hihetőképben a' Buzád nemzetség ivadéka.

11. MIKLÓS * előfordúl II. András Királynak 1239-dik esztendőben 11-dik Juniásban (3. Idus Junii) költt levelében, mellyben Miklósnak Zatomár fiának megengedi, hogy minden vagyonát a' Templariusoknak hagyhassa, Hevenessi' Kéziratai 1-ső részének 380-dik lapján.

---

1) Azon Fő-Ispányok, kik tsillag jellel különböztetnek, az eddig való Győr Vármegyei Fő-Ispányok' lajstromaiban nem foglaltatnak.

12. MORITZ, egyszersmind Fő-Pohárnok; IV. Béla Királynak 1243-iki és 1244-iki okleveleiben. Bárdosy Decim. Mold. Indagatio, 45 lap. Kovachich form. sol. styl. 36. lap.

13. DETRIK, 1251-ben a' Mosoni és Győri Fő-Ispányságot együtt viselte; neve előfordúl IV. Béla Királynak 1251-dik esztendőben 23-dik Novemberben (9. Calend. Decembr.) a' Brebéri Nemeseknek adott levelében. Kornides Kéziratai és Lehotzky szerént.

14. LŐRINTZ *, Fő - Lovász - Mester és Győri Fő-Ispány volt, 1258-ban, IV. Béla Királynak azon esztendőben az Almisiai Nemeseknek adott levele szerént, melly a' Nemzeti Museum Actainak 150-dik lapján található.

15. DIENES, 1271-dik esztendőben, Lehotzky említett helye szerént.

16. SELTA, vagy SELKE egy 1274-iki Oklevélben említetik mint Győri Fő-Ispány, Rajtsányi Ádám Jegyzeteiben és Lehotzkinál.

17. LÁSZLÓ, 1291-dik esztendőben említetik III. András Királynak a' Kezdy Székelyek' számára adott levelében. Enesseinél az 53-dik lapon.

18. PÁL *, 1299-dik esztendőben igazgatta Győr, Sopron és Moson Vármegyét; mint arról bizonyosságot tészén az Ország Rendeinek azon esztendőben Rethugeur jószág eránt adott levelök. Kornides V. rész. 314 lap.

19. SIMON 1300 és 1318 esztendőbéli levelekben fordul-elő Lehotzky szerént.

20. HEDERVÁRI MIKLÓS, az 1328-dik esztendőre tétetik Lehotzky Stemmatographiája II. részének 169-dik lapján. Neve azon Magnások között-is, elöjön, kik Károly Robert Magyar és Szép Fridrik Romai Királyoknak Brukkon 1328-dik Esztendőben September hava 21-kén tett békekötésöket megerősítették. (*Kurz Oesterreich unter Friedrich dem Schönen* p. 503)

21. DRUGETH WILHELM, Olasz eredetű, mint Győri Fő-Ispány említetik Károly Robertnek Zah Felician familiája ellen 1330-kban hozott halálos ítéletében; nem sokára azután Nádor-Ispányi hivatalra-is emeltetett, mellyet az 1342-dik esztendeig viselt; híres nagy értelmű férjtű lévén Károly Robertnek tellyes megalégedését és kegyelmét megnyerte.

22. BAKONY MÓRITZ, 1337-dikre helyeztetik Lehotzky által.

23. HEDERVÁRI MIKLÓS, a' fentebb em-
lített Miklósnak fija, és a' híres Hedervári
Lőrincz Nádor-Ispánynak atya, az 1356-dik
esztendő előtt igazgatta a' Vármegyét.

24. SIMON*, 1357-dik esztendőben volt
Győri Fő-Ispány, egy Tanúvallatásról szóló
bizonyoság-levél szerént, melly az én oklevelés
Gyűjteményemben találatik.

25. GERSEI PETŐ JÁNOS, Tárnok-Mes-
ter, Vas, Szala és Győr Vármegyei Fő-Ispány az
1366-dik esztendőben, L e h o t z k y szerént;
hűségéért Zsigmond Király által 1403-ban K e -
m e n d nevű Várral jutalmaztatott-meg Szala
Vármegyében.

26. JÁNOS, Sunnyai Tamás fia, szinte
L e h o t z k y szerént Győr Vármegyei Fő-Ispány
az 1375-dik esztendő körül.

27. ROZGONYI LÁSZLÓ, a' 14-dik század
végén és a' 15-diknek elején viselte a' Győri és
Fejér-Vári Fő-Ispányságot, Nagy Lajos Ki-
rály alatt Nápolyban vitézkedvén különös bá-
torsággal és hűséggel viselte magát. *Litterae
Donationales Sigismundi d. a. 1436. pro Stephano
filio condam Ladislai Albensis et Jaurinensis
Comitatum Comitum, in Diplomatario Reg.
Hung. in Fol. T. 1. Nro. 108. in Mus. Nation.*

28. ROZGONYI ISTVÁN, az előbbeninek fija, Temesi, Fejérvári és Győri Fő-Ispány 1436-dik esztendőben; Galambótz vára Ostromlásánál 1428-ban jelen lévén 'Sigmondot, midőn a' seregét azon Vár alól el-hozná, a' Törökök által való elfogattatástól a' maga életének kotzkáztatásával mentette - meg, a' ki őtet ezen tettéért meg-is jutalmazta. A' felesége volt azon híres Magyar Amazon, Szent-Györgyi Cecilia.

Itt egy nagy hézag adja magát elő Fő-Ispányaink' lajstromában, minthogy a' fent említett utolsó Fő-Ispány kormányozásától, melly legfelyebb a' 15-dik század' negyedik tizedjéig terjedett, az 1510-dik esztendeig, következőleg egy 70 esztendőt tévő időszakaszra bizonyos Fő-Ispányt nem mutathatunk. Igyekeztek ugyan némelly Iróink 1) ezen rézst kipótolni avval, hogy már a' 15-dik század másik hasonfelében élő Győri Püspökökről azt állitják, hogy a' Fő-Ispányságot megnyerték, és avval azután folyvást éltek volna. De minthogy ezen állítás merő okoskodásokon épülne, mi azt mind addig,

---

1) Enessei, Lehotzky, Fejér.

miglen t. i. hites oklevelek bizonyítása, ahoz nem járuland, pusztá véleménynél egyébnek nem tekinthetjük, annál-is inkább, mivel másfelől tellyes hitelű oklevelekből éppen az ellenkező t. i. az bizonyodna-bé, hogy többek azon időszakaszbeli Győri Püspökök közül, mint Bakáts Tamás 1), és ennek öttse Ferentz 2) ezen névvel hivatalaik előszámlálásánál nem éltek légyen. Hasonló nehézségekre akadunk azon ok kitapogatásában, mellynél fogva a' Győri Fő-Ispányság világi személyek helyett egyháziakra t. i. a' Győri Püspökökre és pedig örökössen ruháztatott légyen; mivel sem az első kineveztetést magában foglaló Oklevél mind eddig fel-nem találtathatott, sem pedig hiteles Történet-írókban az eránt tsak a' legkevesebb

-
- 1) A' Győri N. Káptalan levél-tarában találtatik egy oklevele 1498-dik esztendőről, mellyben a' többi méltóságai előszámlálatnak, a' Győri Fő-Ispányságról pedig szó sints, úgy vagyon egy más oklevéllel is Schönwiesnernél: *Antiquit. Sabar.* a' 273-dik lapon.
  - 2) Vayon hiteles másolatban kezeimben egy levél az 1510-dik esztendőről, mellybeñ szinte Bakáts János Győri Püspök hivatalai előszámlálásában a' Győri Fő-Ispányságról emlékezet nem találtatik.

említés-is nem foglaltatik. Hogy ha mindazonáltal addig, míg e részben a' világosság tökéletesen fel nem derül, a' fontos okokra épített vélekedésnek hely adatthatik, legbiztosabban közelíteni fogunk az igazsághoz, ha ezen változást némelly akkor élő Győri Püspököknek a' haza és fejedelem eránt mutatott hűségök és más tetemes érdemeik díjának tekintjük. Mert elhallgatván az egymást, a' Győri püspöki székből felváltó, Benedek, Ágoston, Dóczy Orbán és Bakáts Tamás Püspököknek, mint t. i. a' mi véleményünk szerint még ezen méltóságra nem emeltteknek különös érdemeiket, bizonyos az: hogy Felső-Szelestei G o s z t o n y i J á n o s, ki az 1510-dik esztendőből az 1525-dikig a' Győri püspöki székből volt, és az eddig feltaláltak szerint, legelőször ditsekedik leveleiben ezen méltósággal, jeles szolgálatjaiért Mária Királyné II. Lajos hűtvösének Fő-Cancellariusává-is kineveztetett. Mellyeknek előre botsátása után, lássuk már most név szerint magokat azon jeles férjfiakat, kik Győrnek, mind világi, mind egyházi dolgait harmadfél századnál tovább vezették böltseséggel és legnagyobb előmenetellel.

M á s o d i k O s z t á l y .

Győri Püspökök, mint Győr Vármegye' örökös Fő-Ispányai az 1510-dik esztendő-től fogva 1783-dikig.

29. Felső - Szelestei GOSZTONY JÁNOS, 1510-dik esztendőben lett Győri Püspökké, és nem sokára a' Vármegye Fő-Ispányává 1) egyszer'smind II. Lajos Király hitvesének Mária Királynénak Cancellarius-a is volt; 1525-dik esztendőben Erdélyi Püspöknek neveztetett, a' hol rövid idő múlva Bodó Ferentz által meggyilkoltatott.

30. PAKSI BALÁS, 1525-ben nyerte-meg a' Győri Püspökséget és véle a' Fő-Ispányságot, mellyekkel mindazonáltal nem sokáig élhetett az 1526-ki 24-ik Augusztuson a' Mohátsi ütközetben oda veszvén. Halála után több esztendőig üressen maradt a' püspöki szék, következőleg a' Fő-Ispányi hivatal-is, a' Püspökség jószágait pedig I-ső Ferdinánd Király által en-

---

1) Schönwiesner Antiquit. Sabar. L. VII. Cap. X. p. 274.

gedte Bakich Pálnak, a' Testőrzd Huszárok' Kapitányának, kinek Eszéknél történt megölettetése után bátyjának Bakich Péternek birásába jöttek, míglen az Ország-Gyűlés' szorgaltatására 1539-ik esztendőben Ujlaki Ferentz Püspöknek, Ferdinánd által megint vissza adattani rendeltettek volna.

31. UJLAKI FERENTZ, az 1540-ik esztendő körül lépett a' Györi Püspökségre és Fő-Ispányságra és viselte azt az 1553-ik esztendőben az Égri Püspökségre történt kineveztetéséig. Nagy tudományú és jámbor életű férjfiú volt, kit Ferdinánd annyira kedvelt, hogy ötet 1550-ik esztendőben királyi Helytartónak-is tette Magyarországban; 1555-ben halt-meg Pozsonban.

32. GREGORIAN TZ PÁL, a' Zágrábi Püspökségből a' Györibe hozatódott által 1553-ban, mellyen az 1565-ik esztendőben lett Kalotsai Érsekségre való emeltetéséig maradt; mint olyan egyszer'smind Györi Fő-Ispány-is lévén. Szinte tudományosságáról és példás életéről jeles, hagyott-is egy kis munkát maga után ezen név alatt: „Breviarium Rerum Hungaricarum“ mellyet Bél Mátyás adott-ki 1). Ez után a' Gyö-

---

1) In apparatusu ad Hist. Hung.

ri Püspökség Delfinus Cardinalis által, Gubernator nevezet alatt kormányoztatott 1570-kig, melyben t. i. azt a' Karok és Rendek többszöri panaszszaikra, mint külföldi ott hagyni kéntelenítetett.

33. LISZTHY JÁNOS, a' Veszprémi Püspökségből 1570-ben a' Győribe általköltözköd-
vén, a' Fő-Ispányságba nagy pompával beiktat-
tatott 1573-ik esztendőben; Fő Cancellariussá-is
lett. Meghalálozott Prágában, a' hová Rudolf
Tsászárt késérte vala 1578-dikban.

34. DRASKOVITS GYÖRGY, először Pé-
tsi azután Zágrábi és utóbb t. i. 1578-iktól fog-
va választott Kalotsai Érsek, valóságos Győri
Püspök és Fő-Ispány, és az Ország Fő-Cancella-
riusa volt. Követ lévén a' Tridentumi egyhá-
zi nagy Gyűlésnél, egy ottan tartott hatalmas
beszéd által híressé tette magát, 1585-be pedig
a' Romai Cardinálságot-is megnyerte; melyet
mindazonáltal nem viselt tovább két esztendő-
nél, 1587-be Bétsben meghalálózván; holt te-
temei a' Győri Nagy-Templomban temették-
el, mint a' sírja felett még most-is látható em-
lék-kő bizonyítja.

35. HERESINTZI PÉTER, a' Zágrábi Püspökségből a' Győribe lépett 1587-ben, melyet a' Fő-Ispánysággal együtt 1590-ben Junius 10-kén Prágában történt haláláig böltsen kormányozott; Fő-Cancellarius-is volt.

36. KUTHASSY JÁNOS, annak előtte Pétsi Püspök lévén, 1592-ben Győri Püspöknek neveztetett-ki, mint olyan pedig 1592-ben Sz. György hava 23-kán az avval járó Fő-Ispányi méltóságba-is fényessen iktattatott. 1) Ez alatt került Győr Városa és véle együtt az egész Vármegye a' Törökök járma alá. Nem-is érte ő a' Város visszafoglalását az 1598-ban, mint Győri Püspök és Fő-Ispány, már annakelőtte 1596-ik esztendőben az Esztergami Érsekséget nyervén meg; egyszer'smind Fő-Cancellarius és Királyi Helytartó-is volt.

37. HETESI PETHE MÁRTON, annakelőtte Vátzi, azután Váradi Püspök lévén 1598-ban Győri Püspökségre és Fő-Ispányságra-is szert tett. Ő hozta vissza Győrré a' Püspök lakását, és a' Káptalant, ő állította megént helyre a' Törökök által végképen eltápodtatott Vár-

---

1) Károlyi Spec. Eccl. Jaur. p. 90.

megyét. Utóbb Kalotsai Érsekké és királyi Helytartóvá kineveztetvén, nem sokára 1605-ik esztendőben Bétsben meghalálozott.

38. NAPRAGY DEMETER, 1607-ik esztendőben az eddig viselt Erdélyi Püspökségből által vitetődött a' Győribe, mellyet a' véle öszveköttöt Fő-Ispánysággal, ámbátor mindjárt a' következő esztendőben a' Kalotsai Érsekséget-is megnyerte, egész az 1619-ik esztendőben Mártius 25-kén Győrött történt haláláig böltsen kormányozott.

39. LÉPES BALIND, Nyitrai Püspökből 1619-ikben Győri Püspökké, egyszer'smind pedig Kalotsai Érsekké és Cancellariussá-is lett. A' Győri Fő-Ispányságba a' Vármegye Jegyző Könyvei szerént, tsak az 1623-ik esztendőben avattatott-bé. 1) Mint Iró is megkülömböztette magát; halála történt 1623-dik esztendőben.

40. DALLOS MIKLÓS, annakelotte Vátzi Püspök, 1623-ban a' Győri püspöki székbe ülven, ugyan azon esztendőben Sz. Jakab Apostol után következő szombat napon a' Fő-

---

1) Károlyi Spec. Eccl. Jaur. p. 95.

Ispányságba-is béiktattott. 1) A' Győri pap-nevelő intézetnek ő vetette meg alapját, ő-is volt, a' ki II. Ferdinánd Király helyben-hagyásával a' Jésuitákat béhozta Győrré. Halála 1629-dik vagy 1630-dik esztendőben eshetett.

41. Kis-Sennyei SENNYEI ISTVÁN, öt esztendeig t. i. az 1630-dik esztendőtől fogva az 1635 - dikig volt Győri Püspök és Fő-Ispány, melly utóbbi hivatalba való beiktatása, a' Vármegye Jegyző könyvei szerént, ugyan 1630-ban Keresztelő Sz. János után következő szombat ment véghez ; 2) későbbben Cancellarius-is lön.

42. Ifjabb Trakostyáni DRASKOVITS GYÖRGY. A' Győri Püspökségbe és Fő-Ispányságba 1635-ik esztendőben lépven, ezen hivatalokat 1650-ben történt haláláig viselte.

43. PÜSKI JÁNOS, több egyházi fő-hivatalokat t. i. a' Tsanádi, Vátzi, Nyitrai Püspökséget és Kalotsai Érsekséget egymás után viselven 1650-ikben Győri Püspöknek tétetett, és mint olyan és egyszer'mind Fő-Ispány meg-is halálozott 1655-ben.

44. SZÉTSÉNYI GYÖRGY, 1659-ben neveztetett-ki Győri Püspöknek, minekutánna már

1) Károlyi Spec. Eccl. Jaur.

2) Ugyan az p. 93.

annakelőtte Veszprémi Püspök és Fő-Cancellarius-is lett volna. Idővel Kalotsai Érsekké lett, mint olyan-is mindazonáltal a' Győri Püspökség kormányát le nem tette egész 1685-dikig, melly esztendőben az Esztergomi Érsekségre lépett. Nagy jóltévéje volt az istenes és oskolai szerzeményeknek, mellyeknek és más köz hasznú intézeteknek felállítására és fentartására, hosszas és ditső tisztviselése ideje alatt, ötödfél millió forintnál többet fordított.

45. Gróf KOLONITS LEOPOLD, 1685-ik esztendőben nyerte-meg a' Győri Püspökséget és Fő-Ispányságot. Béts Városának legutóbbi ostromlása alatt tett különös érdemeiért, nem sokára azután megszerezte néki Leopold Császár a' Cardinál-Kalapot-is; Tárnok-Mester és 1691-től fogva Kalotsai Érsek-is volt, 1695-ben pedig az Esztergomi Érsekséggel és Primással tiszteltetett-meg.

46. AGOSTON KERESTELY, Saxoniai Hertzeg 1695-ben neveztetett-ki Győri Püspöknek, melly hivatalban meg-is maradt, Regensburgban 1725-ik esztendőben Augusztus 23-kán történt haláláig, ámbátor már annakelőtte 1705-ben a' Primásságra-is emeltetődött volt.

47. Gróf SZINTZENDORF FÜLÖP LAJOS, 28 esztendő s korában 1726-ik esztendő Május hava 5-kén Károly Tsászár és Király által Győri Püspöknek tétetvén, ugyan ezen esztendei Augusztus holnapban Gróf Erdődy Gábor Egri Püspök királyi Biztos által nagy pompával a' Fő-Ispányságba-is belé helyheztetett, a' reá következő November hónapnak 26-kán pedig Cardinálnak rendeltetett, 1782-be általvitetődött Sziléziába, mint Boroszlói Püspök.

48. GROLL ADOLF, (a Sancto Georgio) Az Austriai Piaristák Rendének Generálisából Győri Püspökké lévén, 1733-ik esztendőben Sz. Márton hava 2-kán Gróf Erdődi Gábor Egri Püspök és királyi Biztos által illő pompával a' Fő-Ispányi hivatalba-is béhelyheztetett 1). Tudós férjfiú, több rendbéli betses munkáiról nevezetes, különös' bő adakozással volt a' Plébanusok eránt, kiknek számára esztendőnként 6000 forintokat adogatott. Meg holt 1743-ik esztendőben November hava 13-kán.

49. Gróf ZICHY FERENTZ, már 1743-ban Sept. 6-kán Adolf Püspök segédjének és követő-

---

1) Syllabus Praesul. Jaur. p. 81.

jének ki volt nevezve, kinek, mint fellyebb megjegyzetett, még abban az esztendőben történt halála után, a' valóságos püspöki méltóságba lépven, 1744. eszt. Junius 8-kán mint Fő-Ispány hitét is letette a' Karok és Rendek számos Gyülekezetében. Ő néki köszöni a' Győri Fő-templom mostani fényét és a' királyi Akadémiai épület egy emelettel-való bővitetését, Ő építette-fel a' nevendék-papság' házái és a' püspöki palotát, melly annakelőtte a' Vár-Igazgatóinak szolgált lakásúl, és tsak ő általa szereztetett-meg F. Mária Theresia Királynétól 35000 forintokon. Ő alatta történt a' Szombathelyi püspöki székek felállítása és a' Szombathelyi Urodalomnak a' Győri Püspökségtől lett elszakasztása. Negyven esztendeig folytatott kegyes és köz hasznú tisztviselésének véget vetett a' halál 1783-ik esztendő Junius hava 8-kán. Hóltt tetemei nyugosznak a' Fő-templomban.

És ez volt az utólsó Győri Püspök, a' ki egyszer'smind Fő-Ispánnya-is volt e' Vármegyének, minthogy II. József Tsászár ezen hivatalnak világiakra-való általruháztatását magánál elvégezvén, ezen szándékát, a' nélkül, hogy a' Győri püspöki szék kipótlását bévárná, tüstént végre-is hajtotta, mint a' következő osztályban előadatni fog.

Harmadik Osztály.

Megént Világi Fő-Ispányok 1783-tól fogva
mostanáig.

50. Vásonkeői Gróf ZICHY KÁROLY ÚR,
Status és Conferentialis Minister, az Arany
Gyapjas Rendnek Vitéze, Szent István jeles
Rendének gyémántos nagy Keresztese és Tek.
Győr Vármegyének Fő-Ispánya; született
Pozsonban 1753-dik esztendei Mártius hava
4-kén. Már a' Therezianumban tűz-eszűségével
és jelesen mint Iró-is, Rapinusnak a' Gö-
rög Vezérek' Characteréről irtt értekezésének
németre fordítása által külömbözteté meg ma-
gát, tudományos pályájának béfejezése után
pedig 1768-ban egygy másik nagyobb és hazán-
kat-is közelebbről illető munkát, t. i. „Magyar
Ország általváltoztatásai“ czimű deák
versezetnek német fordítását adta-ki. Ezen
jeles magát megkülömböztetésért felséges Fe-
jedelem Asszonya által az 1773-dik esztendei
November hava 9-dikén a' Kamarási, nem so-
kára pedig (1775-diki Julius hava 1-ső napján)

az Illyriai Udvari Biztosságnál való Tanácsosi hivatallal jutalmaztatott meg; melly utóbbi már az 1777 esztendei Martius hava 7-dikén a' közönséges Kamaránál való Tanácsossággal váltá-fel. A' Status legfontosabb hivatalaira való emeltetését mindazonáltal II. Jósef Tsászárnak köszöné a' Gróf, a' ki t. i. fellelvén Ő benne a' tüzes, és sok utazások által még inkább tökéletesített lelkét, leg-elsőször-is 1782-ben Békes Vármegyei Administratornak, 1783-ban pedig Győr Vármegyei Fő-Ispánynak nevezte-ki, melly méltóságába az akkori Primás Batyányi József, mint arra rendeltt királyi Biztos által való beiktatása Győrött ugyan azon esztendei September hava 2-kán díszes pompával ment végben. Közben jövéen mindazonáltal József Tsászárnak Magyar Ország' belső igazgatásában tett változtatásai, Győr Vármegye-is egynéhány esztendőkre szeretett Igazgatójától meg-fosztatott, és Moson Vármegyével öszve kaptasoltatván, az 1785-dik esztendei Junius hava 16-dik napjától fogva Gróf Győri Ferentz, mint királyi Biztos által kormányoztatott, miglen 1790-kben az előbbeni rend viszont helyre állítatott volna. Ezen idő alatt oriási lépésekkel

halladott a' Gróf tiszti pályájában, minthogy az 1785-ben December 20-kán Belső Titkos Tanácsossá, Tárnok Mesterré és a' Magyar Kir. Kamarának Elölülőjévé; az 1788-dik December hava 18-dikán pedig Ország Birájává és a' Magyar Kir. Helytartó Tanács Elölülőjévé lett, melly díszes hivatalaiban ritka ügyességet fáradhatatlan munkássággal párosítván Fejedelme' bizodalmanak tökéletesen megfelelt. Az 1790. nevezetes Ország Gyűlésében Ő vala szívreható ékessen-szóllása által fő-eszközlője az elmék megbékéltetésének és a' közös bizodalom helyre-állításának; ezeknél fogva pedig maga azon Ország Gyűlése szerentsés kimenetelének; melly iparkodásait az 1792-ki Ország Gyűlésen is hasonló buzgósággal folytatván, a' most ditsőségessen uralkodó Királyunk által az 1792. esztendei Junius hava' 25-kén Szent István Jelles Rendjének nagy Keresztjével jutalmaztatott-meg. 1802-ben Augustus hava' 21-kén a' Financia Praesességére emeltetődvén, minden erővel arra törekedett, hogy a' Monarchiának, a' szüntelen való véres háborúk által nagyon elgyengített Financziális állapotját megént biztossabb karba helyheztesse. Az Arany Gyapjas Rendbe való

felvétele (Januarius 6-kán 1808) és a' Status és Conferentialis Ministeri rangra léptetése által (ugyan azon esztendei Augustus hava 26-kán) újra és fényesen megkülömböztetett a' Gróf kegyelmes Fejedelme által. Ámbátor pedig súlyos hivatalai figyelmét a' legnagyobb mértékben elfoglalták volna, még sem szünt meg a' kormányára bizott Vármegyéről atyai módon gondoskodni, mellynek legbiztossabb zálogát adá az által, hogy 1809-ben agg kora' tevénytéből, kedves fiának és virtusi örökösének Vásonkeői Gróf Zichy-Ferraris Ferentz Urnak Ő N. Méltóságának az Administratorságra való kineveztetését eszközölvén, a' Megye boldogságának késő évekre megvetette alapját. Az 1809-ki háború kiütésével Ármádia - Ministernek nevezetett - ki, melly igen súlyos és fontos hivatalban - is a' legditséretesebb igyekezettel foglalatoskodott; utóbb pedig a' Belső Állapot kormányá és a' Ministerialis Conferentiák Praesessége bizattatván rája, olly annyira megnyerte kegyelmes Fejedelmének megelegetését, hogy az 1815-dik esztendei Május 23-kán az arany polgári - érdem kereszttel, az 1821-diki Augustus hava 15-kén pedig midőn éppen tisztvise-

lésének félszázadi ünnepét ünnepléné, Ő Felsége által egygy ő rá nézve felette díszes kegyelmes kézírással, és a' Sz. István Jeles Rendjének drága kövekbe foglalt Decoratiójával tiszteltetnék meg. 1)

Minekutánna a' Status szolgálatjában 55 esztendőt, a' Győri Fő-Ispányságban pedig, ide nem számlálván a' biztos kormányozás idejét, közel 40 esztendőt töltött volna, meghalt Bétsben, 1826-dik esztendőben September 28. reggel négy ora tájban Méltóságos Familiájának és számos tisztelőinek legnagyobb fájdalmára. Hóltt tetemei Oroszvárra által vitetődvén ott October hava 2-kán Méltóságos és Fő-Tisztelendő Juranits Antal Úr, Győri Püspök által bészentelettek és méltóságához illő gyász pompával számtalan sokaságtól késérve a' Mélt. Familia sírboltjába letétettek. 2)

51. Nagy-Méltóságú Vásonkeői Gróf ZICHY-FERRARIS FERENTZ ÚR, Ő Ts. Kir. Felsé-

-
- 1) Mind ezek még bővebben foglaltatnak a' Bétsi Német Újság 1827-dik esztendei folyamatjának 139-dik száma alatt.
  - 2) Ugyan azon Újság 1826-diki folyamatjának 231-dik száma szerént.

gének valóságos Belső Titkos Tanácsosa és Arany Kúltos Híve, Sz. István Király Jeles Rendje Vitéze, Ezeredes Kapitány, a' Magyar Nemes Testőrző Sereg második Hadnagya és T. Győr Vármegye Fő-Ispánya, kinek szerénysége és magát mérzséklése nem fogja rossz néven venni, hogy ezen könyvetskémet munkás és köz hasznú élete fő-pontjainak ide szerkeztetésével ékesíteni bátorodom. Az 1777-ik esztendei Junius hava 25. születetvén tiszti pallyáját kezdette mint Pozson Vármegyének betsületből-való Aljegyzője, melly hivatalban több esztendeig ditséretessen foglalatoskodott. 1805-ben a' T. N. Győr Vármegyében felállítandó nemes felkeltt sereg vezérjévé neveztetett, de minthogy a' felkelésbéli készülétek a' béke eránt gerjesztett reménység miatt félben hagyattak, az által ugyan a' N. M. Gróf elől-is el-zárattatott az út férjfiúi vitézségének megmutatására. Nagy érdemeket szerzett mindazonáltal magának ezen alkalommal-is az egész Győri közönség elmúlhatatlan hálájára avval, hogy az akkor felállított permanens Deputatióval, a' már a' Vármegye felső szélén béültött ellenség elejbe Ötevényre kimenvén, hathatós szószóllása és közben-vetése által a' Fran-

tziáknak minden károkozás, sőt sartzolás nélkül-is a' Vármegyéből lett vissza vonulásokat eszközlötte, 's ezáltal a' Vármegye többi részeit és a' Várest-is, melly minden óltalom nélkül szükölködvén az ellenség könnyű ragadományává lehetett volna, az elfoglalástól szerentsésen megmentette. A' szerentsétlen 1809-dik esztendő ujj mezőt nyitott a' N. M. Grófnak derékségének ragyogtatására, mert az édes Atya kérttére Ő Felsége által T. Győr Vármegye Adminisztrátorává kegyelmessen kineveztetvén, azon kívül pedig az akkor a' haza védelmére Győr Vármegyében-is a' felkelésre felszólított Nemesség vezérségével Al-Ezredes Kapitányi ranggal tiszteltetvén-meg, olly nagy buzgósággal és ügyességgel intézte a' felkelés dolgát, hogy rövid idő alatt seregje nem tsak felfegyverkeztetve, hanem a' hadazásban és hadi mozdulatokban-is tökéletesen gyakorolva a' hartz mezejére kiálhatott. Ez történt legelőször Barát földnél, a' hol egy sokkal számosabb Frantzia csoporttal öszve tsapván vezérje példája által gyúlasztva az ellenség többszöri megtámadásait vitézül kiállotta és tsak a' nagyobb erőnek engedvén, a' legszebb-renddel megént vissza tért a'

táborba. A' Győri ütközetben-is tökéletesen megfelelt a' benne helyezettett bizodalomnak. A' felkeltt Nemesség eloszlása után Felsőleges Királyunk azzal jutalmazta-meg a' N. M. Gróf valódi érdemeit; hogy őtet valóságos Al-Ezredes Kapitányi rangal felruházván, a' Magyar Nemes Testörzö Sereghez mint második Hadnagyot általhelyeztette. Ezen túl a' N. M. Gróf figyelme leginkább a' Vármegye dolgainak elrendeltetésére és a' legutóbbi zavaros időkben vett sebeinek kigyógyítására vala szegezve, melly a' legörvendetesebb előmenetellel koronázott igyekezeteit mindazonáltal az 1813-ban kiütött Frantzia háború miatt félben szakasztani kénytelen volt. Ekkor állítván-fel t. i. Magyarországban Felsőleges Királyunk bizodalmas felszólítására az ugy nevezett Velitesek, a' Királyáért és Hazájáért lángoló N. M. Gróf-is elfogadta Győr, Moson, Veszprém és Komárom Vármegyék osztályainak vezérlésére való meghívattatást, és a' meszsze külföldre kisietett, a' hol Fülöp Hessen-Homburgi Hertzeg Hadi Testéhez rendeltetvén, seregével a' Maconi ütközetben részt veve; mellyben mind Ő, mind hősei a' bátor elszánásnak legszebb jeleit adták.

A' boldog béke helyre-állása után osztályával darab ideig Frantzia Országban maradott és a' Dijoni nagy táborozásnál jelen volt, a' hol az Ő Felsége nevét viselő egész Huszár Ezerednek vezérségével tiszteltetvén meg, Ő Felsége és a' többi szövethozott Fejedelmek előtt a' rája bizott hadi mozdulatokat Ezeredjével a' legszebb renddel végre hajtá, és azért Ő Felségétől tellyes meglelégedése jeléül a' valóságos Ezredes Kapitányi rangot megnyeré. A' hazába való szerentsés vissza térése után Ő Felsége által kegyelmes kézirással a' N. Test-Örző Sereghez előbbeni rangja megtartása mellett vissza hivatván, minő böltességgel és ügyességgel kormányozta légyen az ólta a' Vármegyét, arról bizonyítást téssen annak virágzó állapotja és akár mi rangon lévő lakosainak Ő. N. M. eránt minden helyheztetésben vetélkedve kimutatott mély tisztelete és igaz szeretete ; de leginkább Ő Felségének, szeretett Királyunknak, a' valódi érdem legigazabb birájának megesmérése, melyet Ő N. Méltóságának a' valóságos Fő-Ispánságra és Belső Titkos-Tanátsosi rangra, a' tak-sák elengedése mellett való kineveztetése által

bizonyítani, és meg azon kívül a' következő foglalatú kézírásában-is kinyilatkoztatni legkegyelmesebben méltóztatott :

„Lieber Graf Zichy!

*„ Der Verlust, den Sie und Ihre Familie in
 „ der Person Ihres Vaters erlitten haben, wird von
 „ Mir aufrichtig getheilt. Ich habe ihn in seiner eben
 „ so langen, als ehrenvollen Laufbahn stets als einen
 „ treuen und eifrigen Staatsdiener erkannt. Ich wün-
 „ sche sein Andenken in seinen Nachkommen zu eh-
 „ ren, und ernenne Sie zum Obergespann des bereits
 „ von Ihnen zu meiner Zufriedenheit administrirten
 „ Raaber Comitats, und verleihe Ihnen zugleich die
 „ geheime Rathswürde, mit Nachsicht der Taxen.*

Wien den 30-ten September 1826.

Franz. 1)

Ma virrad-fel Györre azon várva vártt ünnepe, melly szeretett és mélyen tisztelt Fő-Ispányának, Ő Fő-Méltósága Galanthai Hercege Eszterházy Miklós Ur Arany Gyapjas Vitéz

---

1) A' Bétsi Ujság 1826-iki Folyamatjának 225-dik száma szerént.